

Η σύνδεση του πατρο-Κοσμά με το Φιλοκαλικό Κίνημα

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/1JxqiDi>]

Η διδασκαλία του αγίου Κοσμά είναι απλή αλλά όχι απλοϊκή, είναι σαφής, μεστή και χαριτωμένη. Λέγει χαρακτηριστικά πως καλύτερα να καταλάβουν το βασικό και μεγάλο μυστήριο της πίστεώς μας περί της Αγίας Τριάδος: «Να εξομολογηθήτε παστρικά και καλά, να μεταλάβετε τα Άχραντα Μυστήρια με φόβον, με τρόμον και με ευλάβειαν, και τότες να σας φωτίση η χάρις του παναγίου Πνεύματος να καταλάβετε, διατί με διδασκαλίαν δεν ημπορείτε να καταλάβετε» **[31]**. Σε άλλη του διδαχή με ιερό ενθουσιασμό και συγκλονιστικό θάρρος, τον καιρό της όψιμης Τουρκοκρατίας, θα διαλαλήσει: «Το κορμί σας ας σας το καύσουν, ας σας το τηγανίσουν, τα πράγματά σας ας σας τα πάρουν μη σας μέλη, δώστε τα, δεν είναι εδικά σας. Ψυχή και Χριστός σας χρειάζεται».

Ετούτα τα δύο, όλος ο κόσμος να πέση δεν ημπορεί να σας τα πάρη, έξω αν τύχη και τα δώσετε με το θέλημά σας. Αυτά τα δύο να τα φυλάγετε να μην τύχη και τα χάστε»[32]. Στο ωραίο προοίμιο του Νέου Μαρτυρολογίου ο άγιος Νικόδημος παρόμοια θα πει: «Μη το στέρξετε ποτέ, ποτέ αδελφοί, να αρνηθήτε τον πραότατον, τον γλυκύτατον Ιησούν Χριστόν, τον αληθινόν υιόν του Θεού, και Θεόν... ουδέ με νεύμα μόνον απλούν, να φανήτε πως αρνείσθε τον Χριστόν, και δέχεσθε άλλην θρησκείαν, καν μυρία βάσανα σας κάμουν, καν χιλίους θανάτους σας δώσουν...»[33].

Ο άγιος Κοσμάς 17 έτη αγωνίσθηκε στο Άγιον Όρος περίπου και άλλα τόσα

εργάσθηκε ιεραποστολικά στον κόσμο. Ως γνήσιος Αγιορείτης ευλαβείται ιδιαίτερα τη Θεοτόκο και τη μνημονεύει συχνά στα κηρύγματά του:

«Να έχετε ευλάβεια εις όλους τους Αγίους της Εκκλησίας μας, ναι, μα περισσότερο να έχετε χίλιες φορές εις την Δέσποινά μας, την Θεοτόκον Μαρίαν, διατί όλοι οι Άγιοι είναι δούλοι του Χριστού, άλλα η Δέσποινά μας η Θεοτόκος είναι κυρά και βασίλισσα του ουρανού και της γης και πάσης νοητής και αισθητής κτίσεως, να παρακαλή διά τας αμαρτίας μας. Επήρε την Θεοτόκον και την έκαμε βασίλισσαν και ετίμησε το γένος μας. Διά τούτο πρέπει και ημείς, αδελφοί μου, να τιμώμεν την Δέσποιάν μας Θεοτόκον με νηστείες, προσευχές, ελεημοσύνες και με καλά έργα»**[34]**. Ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης σε ωραιότατο λόγο του στην Κοίμηση της Θεοτόκου ανάλογα αναφέρει: Ας κλαύσωμεν, και ας αναστενάξωμεν, παρακαλούντες αυτήν να μεταχειρίζηται πάντοτε την συνειθισμένην της ευσπλαχνίαν την οποίαν έχει εις ημάς, και να μη αποβλέπη εις την ιδικήν μας αναξιότητα, αλλ' εις το πέλαγος της ιδικής της ευσπλαχνίας, παρακαλούντες αυτήν, να μη παύση ποτέ από του να πρεσβεύη υπέρ ήμών διότι όπως, αν λείψη ο ήλιος και η θερμότης του, εις μίαν στιγμήν νεκρούνται τα πάντα, τοιουτοτρόπως αν λείψη η μεσιτεία της, όλοι είμεθα άξιοι να δώσομεν ένα άωρον θάνατον... Δι' αγάπην του Υιού σου, μη αποστρέψης το πρόσωπόν σου αφ' ήμών των τέκνων σου, μη αποδιώξης ημάς από την σκέπη ν σου, διά να κηρύττομεν σοι Μητέρα, καθώς είσαι του έλεήμονος Θεού» **[35]**.

Οι Κολλυβάδες όλοι είχαν μια ιδιαίτερα μεγάλη ευλάβεια και τιμή στην Υπεραγία Θεοτόκο. Τέκνα γνήσια του Περιβολιού της Παναγίας στις ιεραποδημίες τους, ως αυτοεξόριστοι και ιεροκήρυκες, γίνονταν διαπρύσιοι υμνητές της και κτίτορες ναών της στη Σκιάθο, την Ικαρία, την Πάτμο, τους Λειψούς, την Ύδρα και άλλου.

Ο άγιος Κοσμάς ξεκινά το κήρυγμά του με την έναρξη της Φιλοκαλικής Αναγέννησης. Θέλει να συνδέει τους αγαπητούς και απλούς ακροατές του με τα μυστήρια της Εκκλησίας, με την Αγία Τριάδα, τον Χριστό, την Παναγία και όλους τους άγιους. Αυτοί να είναι τα πρότυπα εμπνεύσεως της ζωής των χριστιανών κι όχι ξενόφερτες ιδέες και παρασυρμοί σε αλλότρια δόγματα και ψεύτικες θρησκείες. Λέγει: «Και άμποτες να ευσπλαχνισθή ο Κύριος και να συγχωρήση τα αμαρτήματά σας, και να φυτεύση και να ριζώση εις την καρδίαν σας τα θεία λόγια ταύτα, να απεράσετε και εδώ καλά, ειρηνικά και ηγαπημένα, και μετά ταύτα να σας άξιώση να πηγαίνεται εξωμολογημένοι, κοινωνημένοι και διορθωμένοι να κατοικήσετε εις τον παράδεισον, εις την πατρίδα μας την αληθινήν και αιώνιον, να χαίρεσθε πάντοτε με τους αγγέλους και με τους αρχαγγέλους, και να ευφραίνεσθε μαζί με τους προφήτας, με τους Αποστόλους, με τους Μάρτυρας, με τους Ιεράρχας, με τους Όσιους, με τους Δικαίους και με όλους τους Αγίους- και διά

πρεσβειών της Παναχράντου Δεσποίνης ήμών Θεοτόκου και αειπαρθένου Μαρίας να αξιωθήτε να δοξάζετε και να προσκυνήτε Πατέρα, Υιόν και άγιον Πνεύμα, Τριάδα ομοούσιον και αχώριστον»**[36]**. Και ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης στα ψυχωφελή Πνευματικά Γυμνάσματα γράφει: «Πρόσφερε εις την Αγίαν Τριάδα διά μέσου της Παρθένου, και του Αγγέλου όπου σε φυλάττει, και του συνωνύμου σου, η άλλου Αγίου, τον οποίον έχεις προστάτην, πάσαν επιχείρησίν σου, διά να γίνεται αυτή εις δόξαν Θεού, και εις σωτηρίαν της ψυχής σου»**[37]**.

Ο άγιος Κοσμάς εξερχόμενος του Όρους παρέμεινε ασκητής Αγιορείτης, όπως και όλοι οι εξελθόντες μακάριοι Κολλυβάδες. Η συνεχής και αδιάκοπη άσκηση, κατά το Ευαγγέλιο και την αγιοπατερική παράδοση, ήταν βασική προϋπόθεση της θεολογίας του. Η συνάφεια του λόγου με τον αγιοπατερικό, όπως και τον νεοπατερικό – φιλοκαλικό, έγκειται στην ταύτιση ασκητικονηπτικών εμπειριών και δεν είναι ασφαλώς αποτέλεσμα ακαδημαϊκής αδολεσχίας. Έτσι είναι ένας πατήρ της Εκκλησίας για την εποχή του, αφού είναι γνήσιος συνεχιστής της αποστολικής και πατερικής παραδόσεως, θεοφόρος, θεοχαρίτωτος, θεοκίνητος, θεόκλητος και θεοδώρητος. Η ενοικούσα στην καθαρή καρδιά του αγιοπνευματική χάρη τον χαριτώνει να προφητεύει, να θαυματοουργεί, και να στέφει το θεσπέσιο κήρυγμά του με το αίμα του.

Ο Πατροκοσμάς δημιουργεί τον δικό του «διαφωτισμό» κηρύττοντας την αλήθεια της Ορθοδοξίας. «Την παναγίαν Τριάδα εμείς οι ευσεβείς και Ορθόδοξοι χριστιανοί πιστεύομεν, δοξάζομεν και προσκυνούμεν. Αυτή είναι ο αληθινός Θεός και έξω από την παναγίαν Τριάδα όσοι λέγονται θεοί είναι δαίμονες»**[38]**. Το κήρυγμά του είναι Τριαδοκεντρικό και Χριστοκεντρικό. Με πόση μεγάλη αγάπη μιλά συνέχεια στις μυρίπνοες γραφές του ο θεολογικότερος του φιλοκαλικού άγιος Νικόδημος για τον γλυκύτατο Ιησού Χριστό. Ο άγιος Κοσμάς διαλαλεί με όλη τη δύναμη της κινήματος ψυχής του πως ένας μόνος είναι ο κύριος του κόσμου: Άνίσως, αδελφοί μου, και ήτον δυνατόν να ανεβώ εις τον ουρανόν να φωνάξω μίαν φωνήν μεγάλην, να κηρύξω εις όλον τον κόσμον πως μόνος ο Χριστός μου είναι Υιός και Λόγος του Θεού και Θεός αληθινός και ζωή των απάντων, ήθελα να το κάμω. Μα επειδή και δεν ημπορώ να κάμω εκείνο το μεγάλο, κάμνω ετούτο το μικρόν και περιπατώ από τόπον εις τόπον και διδάσκω τους αδελφούς μου το κατά δύναμιν, όχι ως διδάσκαλος, αλλ' ως αδελφός· διδάσκαλος μόνος ο Χριστός μας είναι»**[39]**.

Το κήρυγμα του αγίου Κοσμά, όπως και όλων των Φιλοκαλικών πατέρων, δεν ήταν μία στείρα ηθικολογία, αλλά μία κατά το Ευαγγέλιο επιμελής παθοκτονία κι αρετοκαλλιέργεια, προσφορά εκκλησιαστικού, Ορθοδόξου ύφους και ήθους, με πρότυπα τους αγίους. Μιλά πολύ για την απαραίτητη μετάνοια και για την αγία τριάδα των αρετών, του Ορθόδοξου τρόπου υπάρξεως· την υψοποιό και θεοποιό

ταπείνωση, τη θεοπαράδοτη κι αναγκαία συγχωρητικότητα και τη θυσιαστική και κορυφαία αγάπη, που αποτελούν τη βάση της θεοκοινωνίας. Θα συμφωνήσουμε με τον σεβαστό και αγαπητό π. Γεώργιο Μεταλληνό, που αναφέρει πως σκοπός της όλης ιεραποστολικής δραστηριότητας του αγίου μας ήταν να προσφέρει «την εσωτερική -καρδιακή- απελευθέρωση του λαού, χωρίς την οποία καμμία εξωτερική -εθνική- ελευθερία δεν έχει σημασία και αξία. Επεδίωκε τον αναβαπτισμό του λαού στην Ορθόδοξη παράδοσή του, θέτοντας τα θεμέλια της νεώτερης ελληνικής κοινωνίας»**[40]**.

Οι θεοφώτιστοι όσιοι και Γέροντες του γνήσια αναγεννητικού φιλοκαλικού κινήματος αντέδρασαν έγκυρα κι έγκαιρα στον άθεο ευρωπαϊκό Διαφωτισμό, στην εκκοσμίκευση της Εκκλησίας, στην τυπολατρία, τη ρηχότητα και μετριότητα κληρικών και μοναχών και στην κοινωνική διαφθορά, προερχόμενη από Ανατολή και Δύση. Ένας υπέροχος υπέρμαχος, πρώιμος αυτής της Αλήθειας και Παραδόσεως της Έκκλησίας, υπήρξε ο αγέρωχος και ακαταμάχητος άγιος Κοσμάς, ο Φιλοθείτης ιερομόναχος, ο φιλόθεος Αγιορείτης. Είναι αλήθεια πως ο άγιος Κοσμάς «δεν ξεχνά ποτέ πως είναι καλόγερος και πως άφησε τη μοναχική ζωή κ' έγινε αυτός “ανάθεμα” για να βοηθήσει στην ανάσταση του Γένους. Μέσα του καίει φλόγα προφητική, που δεν τον αφήνει να ησυχάσει μακριά από τον ιεραποστολικό δρόμο της θυσίας»**[41]**.

Μετά τα μέσα του 18ου αιώνας φθάνουν στην Ορθόδοξη και υπόδουλη Ελλάδα από την Εσπερία Ιδέες θρησκευτικής αδιαφορίας και αλλοιωμένης θρησκευτικότητας, που επικρίνουν τις παραδόσεις ευλαβείας και κατάνυξης και μιλούν για ευδαιμονισμό, ορθολογισμό και ουδέτερο ουμανισμό. Θεοποιείται η επιστήμη, εξαίρεται η ανθρωπίνη γνώση και σοφία και ο φιλοσοφικός στοχασμός αντικαθιστά το Ορθόδοξο αυτό βίωμα. Την κρίσιμη αυτή ώρα για το Γένος, την πορεία και την εξέλιξή του, αφήνει την αθωνική ησυχία ο θείος Κοσμάς, για να σώσει από την ακοσμία τον κόσμο. Το έργο του είναι δύσκολο και μεγάλο. Η θερμή του πίστη τον ικανώνει να επιτύχει. Δεν θέλει να εντυπωσιάσει, άλλα να σώσει. Είναι ικανός, είναι αληθινός, είναι ατόφιος. Τα υψηλά και δύσκολα νοήματα της πίστεως τα κάνει απλά, τ' απλά πάλι δεν τα δυσκολεύει, όπως μερικοί, για να φανούν σπουδαίοι. Ο άγιος Κοσμάς δεν κάνει τον σπουδαίο, είναι όντως σπουδαίος.

Ο άγιος Κοσμάς, όπως και όλοι οι φιλοκαλικοί πατέρες του Αγίου Όρους, του νεοησυχαστικού 18^{ου} αιώνας, αγάπησε ένθερμα και ολόψυχα την άγια μητέρα μας Ορθόδοξη Εκκλησία, την Αγία Γραφή και την Ιερά Παράδοση, την Αγία Τριάδα, την Παναγία και τους Αγίους, την Αλήθεια, την Αρετή και την Αγάπη και γι' αυτά ανυποχώρητα, ισόβια, θαρεττά και γενναία μίλησε, μόχθησε κι αγωνίσθηκε. Ποθούσε να χριστοποιήσει κι εκκλησιοποιήσει τον κόσμο, να τον ορθοδοξοποιήσει

και θεώσει. Τό έργο του εντασσόμενο στο κίνημα τής Φιλοκαλικής 'Αναγέννησης έδωσε εύχυμους καρπούς πού τούς γευόμαστε ξεδιψαστικά κι ευγνώμονα μέχρι σήμερα...

Περίληψη:

Ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός (1714-1779) πρωτοβιογραφήθηκε από τον όσιο Νικόδημο τον Αγιορείτη († 1809). Στην Αθωνιάδα Σχολή που φοιτά, συνδέεται με τους φιλοκαλικούς πατέρες Νικόδημο Νάξιο, Μακάριο Νοταρά και Αθανάσιο Πάριο. Στη Σχολή επικρατούσε το Κολλυβαδικό πνεύμα, όπως και στη μονή Φιλοθέου οπού μονάζει. Όπως ο άγιος Κοσμάς, έτσι ιεραποστολικά εργάζονται και οι Κολλυβάδες όσιοι: Μακάριος Νοταράς († 1805), Αθανάσιος Πάριος († 1813), Νήφων ο Χίος († 1809), Ιερόθεος († 1814), Κύριλλος Παπαδόπουλος († 1833), Παΐσιος Βελιτσκόφσκυ († 1794). Οι διδαχές του αγίου Κοσμά του Αιτωλού έχουν πολλά στοιχεία του φιλοκαλικού πνεύματος σε απλή μορφή.

31. Όπ.π., σ. 120.

32. Όπ.π., σ. 240.

33. Νικοδήμου Αγιορείτου, όπ.π., σ. 18.

34. Μενούνου Ιωάννου, όπ.π., σσ. 283-284.

35. Νικοδήμου Αγιορείτου, Ιερά Βίβλος καλούμενη Χρηστοθήθεια των Χριστιανών, Κωνσταντινούπολη 1898, σσ. 366-367.

36. Μενούνου Ιωάννου, όπ.π., σ. 180.

37. Νικοδήμου Αγιορείτου, Πνευματικά Γυμνάσματα, Αθήναι χ.χ., σ. 392.

38. Μενούνου Ιωάννου, όπ.π., σ. 120.

39. Όπ.π., σ. 116.

40. Μεταλληνού Γεωργίου πρωτοπρ., «Η ταυτότητα του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού», Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, Προσφορά στην Εκκλησία και το Γένος, Πρακτικά Δ' Επιστημονικού Συνεδρίου, Ράχη 14.10.2000, Ράχη 2001, σ. 23.

41. Πάσχου Π. Β., Κοσμάς ο Αιτωλός, Αθήνα 1985, σ. 85.

Πηγή: Μοναχού Μωυσέως Αγιορείτου, Άγιον Όρος και Κοινωνία, σελ. 475-490, Εκδόσεις Αρμός, 2009.